

spolse sa roba / qui apartar-ne / vol que no s'arne: / prou és simolsa¹ / qui no la *spolsa* / un hora al dia», JRoig (*Spill*, 2812, 2816); «alçant lo bastó, li començà a *spolçar* la squena» (trad. «lo començà a sonare»); «havia un forner qui personalment lo seu offic exercitava --- en temps de gran calor --- posant-se a seure a la porta, après que s'era un poc *spolsat*, comensava a beure axí saborosament aquell seu bon vi ---» (trad. *spurgato*, de la farina del forn); «ensús d'una volta li *spolsà* la camisa ab gran plaer de la dona», picant eufemisme pel coit (amb què els savis monjos de Sant Cugat saberen graciosament imitar el bandarresc «da una volta insù le caricò l'orza» del Boccaccio), *Decam.* (VII, §7, 415.17; VI, §2, 354.19; IX, §6, 534.12). StVicençF no sols en el passatge citat per a *polsós*, sinó de nou en «com fa hom quan ve de fora --- e atures e *spolse-s*» (*Serm.* III, 257.25).

«Dos sagristans, un d'ells *espolsant* ab la irreverència de qui està fet a tractar la casa de Déu com casa pròpia ---», Narcís Oller (*La Papallona*, 146); «la minyona ha mudat les flors dels gerros y *espolsat* les estovalles: res queda doncs entera», Vidal i Valenciano (*Rosada d'estiu*, 168); «posà la rama al rasteller, *espolsant-se* el devantal», Bosch de la Tr. (*Lena*, 23). «Sobre la taula hi quedà la ganiveta llescadora, que vaig empunyar pel mànec, ensemps que ell, que l'havia grapada per l'altre cap, la soltava *espolsant-se*, al lliscar-li el fil pels dits --- torcant-se tranquilament la sang ---», MrnVayreda (*Puny.* I, VI, 121 (98)). «L'Avi dels Musols s'estiregassava mandosament, per *espolsar-se* la borniassa de la llarga sesta», Coromines (*L'Avi d. M.*, en *J. Apòstol* III, p. 41). *Espolsar* «fer moure els peus ab una rapidesa que quasi no es veuen, però sens perdre mai ni un gruix de duro del mateix terreny»; d'on el nom *l'Espolsada* que també donen al *Ball de Gitanes*, típic del Vallès oriental (Cardedeu etc.): Maspons i Labrós (*Misc. Folk.* Aràbia, 69; *BCEC* 1906, 333-35, 336, 342, 343, 368, 369). *Espolsar les espatilles* «percutere» [*DTO*. 1670].

Espolsar és un mot usat a tot el domini de la nostra llengua: a totes les Illes (fins Eivissa: «despolvar, desempolvar», PzCabr.), a Mall. també en l'acc. de 'sacsejar (un arbre per fer-ne caure el fruit)': car el rústic entén això quan l'amo li pregunta per allò: «F.: Saps agranar i *espolsar*? T.: Sí fa, perquè en temps de batre / jo sempre agranava s'era i els garrovers *espolsava*», PdAPenya (*IdOr* I, 78); «anem, cal, com diu l'altre, *espolsar* el paruner ['pruner']! / Jo, per vos donar pit, l'*espolsi* lo primer / sense cap giragonsa i sense cap mentida / ---» (metafòric per 'fer una confessió difícil'), Saisset, *Catal. d. R.*, 234; en el P. Val. l'usen fins els xurros «sacudir, quitar el polvo; sacudir la fruta para recolección» (Énguera i C. d. Navarres: Gulsoy, 1974). I s'estén endins d'Occitània: «Lou Lioun d'Arle --- caminavo grèu, auturous, / en *espolsant* soum ravà rous» («en secouant sa crinière rousse», *Nerto* IV, 241).

Karl Jaberg (*Festschrift Jud* 1942, 328n.) dubta en tre mirar-lo com derivat de cat. i oc. ant. *pols*, o com a provinent d'(EX)PULSARE. De fet fóra ben defensable

la idea de partir d'aquest original llatí (veg. *POLS* 1), però jo dubto menys que ell, perquè llavors el procés semàntic és molt més complicat i discutible, mentre que des de la idea de 'llevar la pols', normalment acció practicada batent amb draps o corretges (acc. documentada més antigament), es passa fàcilment a l'altra, i violariem el principi metòdic de no fer suposicions hipotètiques quan hi ha explicacions clares, simples i satisfactòries.

Espolsadors [Belv.]: «L'Agneta prengué altra volta els *espolsadors* y's perdé per corredors y sales»; «com véns, fill meu, com véns!: semblas un moliner — D. Ramon entrà, mentrestant, a la cotxeria del hostal, per demanar un respall y uns *espolsadors*», NOller (*Pap.*, 133; *Vilaniu*, 133); però abans de designar l'estri de corretges, havia denominat un raspall: «un *spolsador* fet de serres de porc, sotil» Bna., 1437 (*BABL* XI, 151); avui generalment conegut, fins a l'extrem NO. (*aspolsadó*), si bé a la Vall Ferrera (com a tants pobles de muntanya) m'adverteixen que ells no n'usen, 1933; *espolsadorada*, *Espolsada*; *espolsadissa*. *Espolsadora* [«peniculus», *DTO*. 1670]. +*Espolsos* 'espolsadors' [Belv.]. *Espolsament*. *Espolseta*. *Espolsó* val. (= *espolsada* del *DFA.*, EnrValor, 1950; Giner opina que no es ben bé el mateix sinó una espolsada ràpida i lleugera, o en una sola passada, 1955), sembla que sigui contracció d'un antic fem. **espolsaó* (-ATONE).

CPT.: *Espolsabutxaques*. *Espolsamates*. *Apolsar* (?).

Pólvera, fou de primer *pólvera*, del ll. *PŪLVĒRA plural neutre de PŪLVIS, -ĒRIS (cf. supra), i a l'Edat Mitjana significa 'polsina, massa de pols minúscula, sobretot la usada amb finalitats medicals, cosmètiques, industrials' (no explosives). La forma *pólvera* es troba encara a les *VidesR*, i altres textos, entre els més conservadors, dels Ss. XIII-XV: «Mantenent la idola casec e tornà *pólvera*», «ret a la terra la sua *pólvera* e prega per ela», 142r2, 93r2 (traduint «in pulverem est redactum» 421.); sovint sobretot a la zona pirinenca: «un sedàs per fer *pólveres*», inv. de casa d'un barber, «nou onses de *pólvera* de murtra» 1416, i altres nou documents ross. entre 1386 i 1445. També al Pallars *pólvera* 'pols' a les Ordinacions de la Vall d'Àneu, de 1424: «sia més al foc e del seu cors feta *pólvera*» (*RFE* IV, 33).

El canvi de *pólvera* en *pólvera* resulta de la llei fonètica catalana d'assimilació de la e àtona a la o tònica (estudi en *LleuresC*, 199, 296), que és peculiar de la nostra llengua entre les romàniques, i obra més fortament en els patlars orientals que en els occidentals, sobretot els extrems (sense però desaparèixer del tot en cat. occid. i val.); per tant és natural que hagi quedat rastre de la forma antiga *pólvera* només a Ribagorça (Sopeira: *Congr. Ll. Cat.*, 428), Tortosa [*BDC* III, 106] i en algunes localitats valencianes (J. G. M., 1957).

Altrament, tot conservant encara el sentit antic ('polsina' etc.) ja trobem la forma assimilada *pólvera* des de fi S. XIII: «Evast --- guardà ab lo metge la cama al malalt; e con lo metge li hac posada la *pólvera* que li sulia posar, Evast ligà e adobà la nafra al ma-